

Анотація

Кишиштоф Ющак

Образование к жизни в старости вызовом современных обществ

Демографическое явление старения польского общества, рядом с выразительным ростом интереса к периоду старости – в аспекте индивидуальном и с экономической, общественной точки зрения – тесно связано с необходимостью интенсификации действий, служащих подготовке к старости. Продолжительные отсутствие образования в области старости, небольшое знание общества по теме преимуществ и недостатков этого этапа жизни, закрепляют негативные поведение пожилых людей. Поэтому нужно искать путей, которые проводят к перемене нынешнего и будущего жизненного пространства, путей которые проводят к жорошей, желанной старости.

Ключевые слова: старость, геррагогика, образование.

Summary

Kshyshtof Yushchak

Contemporary Societies' Challenge in Education about the Old Age

Demographic phenomenon of ageing of Polish society, together with an explicit increase of interest in the issues of the old age from a personal, economical and social point of view, involves the necessity of taking up the actions to prepare for the old age. Long lasting deficiencies in education about the old age, society's slight knowledge about advantages and disadvantages of this chapter of life cause a consolidation of negative manners of elderly people. Therefore, there is a necessity to seek ways to change one's own (present of future) living space for better, ways leading to a good, desired old age.

Keywords: old age, geragogy, education.

Дата надходження статті:

„21” лютого 2011 р.

УДК 371.134:78.071.4:398.(045)

Г.В.ЯКІВЧУК,

кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)

Фольклорно-пошукова діяльність майбутнього вчителя музики

У статті розглядається проблема фольклорно-пошукової практики у навчально-виховному процесі майбутнього вчителя музики. Акцентується використання українського фольклору в різних видах діяльності майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: фольклорно-пошукова діяльність, майбутній вчитель музики, український музичний фольклор.

Постановка проблеми у загальному вигляді...Сучасні умови розвитку суспільства, демократичні перетворення, економічні, наукові реформи, реформи в гуманітарних напрямках зумовлюють необхідність посилення ролі вищої педагогічної освіти як динамічної системи, яка здійснює безпосередній вплив на розвиток високоосвіченої, творчої, національно свідомої особистості.

Соціальна ситуація виховання студентської молоді у процесі навчання характеризується насамперед підвищенням гуманістичних, моральних вимог з боку суспільства і необхідністю визначення позиції в житті, суспільстві, професії особистості майбутнього вчителя. Щодо принципів засвоєння культурно-історичних надбань, сприйняття та розуміння національного культурного досвіду попередніх епох та сучасності, підвищення власного професійного та духовного розвитку особистості вчителя, то І.А.Зязюн зазначає: „...в сучасному розумінні – це культурноорієнтована діяльність, бо до змісту освіти, крім науки, входять і інші складники культури: мистецтво, досвід, які передаються традиціями, звичаями, релігійні вірування тощо” [2, с.21].

Національне мистецтво, зокрема український музичний фольклор, володіє могутнім духовно-творчим потенціалом традиційної культури, яка є головним чинником морально-етичного самооздоровлення, відродження національної самосвідомості, духовності молоді. У ньому найяскравіше відображено і найкраще збережено традиційний виховний ідеал нашого народу, втілено його у високохудожній образній формі, доступній для сприйняття і розуміння навіть спеціально не підготовленим слухачам і глядачам [1, с.55].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...Необхідність використання українського музичного фольклору з виховною метою у дошкільній, початковій ланці школи, у навчанні та вихованні молоді справедливо обґрунтовували багато науковців, педагогів, музикантів. Зокрема, досліджували використання народної творчості у трудовому (Ю.Коломієць, Т.Мацейків), моральному (Н.Заячківська, С.Нікітчина, К.Плівачук, С.Стефанюк), екологічному (Л.Різник, В.Скутіна), патріотичному (В.Каюков), естетичному вихованні (Р.Дзвінка, Г.Карась,

О.Маленицька, В.Пабат), в процесі формування національної свідомості (Г.Кловак, Р.Осипець), розвитку творчої активності особистості (З.Пазнікова, Н.Соломко), з'ясовували педагогічні можливості фольклору певних регіонів України (Ю.Ледняк).

Формулювання цілей статті... Метою цієї статті є розкриття важливості збереження та використання українського музичного фольклору в формуванні особистості майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу... Український фольклор був і залишається найбільш дієвою формою естетичної, духовної культури. Музичний фольклор пройшов багатовікову практичну апробацію і є генетично притаманним певній етнічній спільності. Він відтворює не окремі частини світогляду народу, а картину світу в повному обсязі, а завдяки своїй синкретичності сприяє формуванню у людини цілісної системи художньо-естетичних поглядів, смаків і переконань. Будучи живою культурною традицією, що природно і максимально наближена до реального повсякдення, фольклор розвиває творче ставлення до життя, результатом чого стає життєтворчість людини. У ньому відобразилися історично-культурний розвиток, філософські ідеї і погляди, психологічні особливості народу як етносу, виховні традиції, творчі здобутки – всі ті надбання й цінності, які народ створював, якими жив і які хотів передати наступним поколінням.

Український музичний фольклор розглядаємо з двох позицій: як самостійну естетичну цінність і як національне, морально-естетичне явище. У першому випадку метою вивчення музичного фольклору, його інтонаційного словника стає озброєння студентів знаннями, творчо-виконавськими вміннями та навичками, які сприяють естетичному сприйманню та виконанню творів. У другому випадку – передбачається включення в процес його сприймання та виконання механізмів синтонії (соціальної ідентифікації).

Основні педагогічно-музичні нахили майбутнього вчителя музики формуються та розкриваються: у процесі навчання; педагогічній діяльності (різні види практик); пошуково-фольклористичній діяльності (збирання та збереження народної музичної творчості); художньо-творчій діяльності (участь у різних художніх колективах, створення та керівництво дитячими колективами тощо).

Дослідницька фольклористична діяльність реалізується у двох виявах: непрофесійна (відбувається у родинному середовищі, загальноосвітніх школах, позашкільних установах тощо) та професійна (здійснюється у вищих навчальних закладах, переважно гуманітарного спрямування). Якщо навчальна та педагогічна діяльність є обов'язковими компонентами професійної підготовки вчителів, то фольклорно-пошукова та художньо-творча діяльність зумовлена ще й інтересами, уподобаннями кожного студента зокрема.

Найслабшою ланкою серед видів діяльності студентів педагогічного вузу є пошукова та дослідницька робота і, зокрема, в українській музичній народній творчості. Серед опитаних студентів виявилось дуже мало тих, хто займається подібними видами діяльності. У педагогічній практиці студенти рідко ілюструють та вивчають музичний фольклор свого регіону, своєї маленької батьківщини. Вибір творів головним чином зумовлений об'єктивно існуючою програмою („Музика”), а не творчими бажаннями студентів. Усе це говорить про недостатню увагу з боку керівників педагогічних практик, народознавчих курсів, фахових дисциплін до розвитку національно-спрямованих орієнтацій майбутніх вчителів, до розвитку їхньої педагогічної творчості, на формування їхньої самостійності.

У педагогічних вузах різних рівнів акредитації у змісті навчання передбачено педагогічні та навчально-виробничі практики, які слугують зв'язною ланкою між теоретичним навчанням майбутніх вчителів і їх самостійною роботою в школі та дошкільних закладах. У процесі проходження різних видів практик у студентів формуються вміння й навички творчо здійснювати всі види музично-виховної роботи.

Застосування українського музичного фольклору в змісті навчально-виховного процесу школи і дошкільних закладів передбачено нормативними документами – державними стандартами, програмами. Зокрема, навчальна програма вищих педагогічних закладів на факультетах мистецтв („Музика”), музично-педагогічних відділеннях планує двотижневу фольклорно-пошукову практику в межах своєї області. Виступаючи складовою всього навчально-виховного процесу, вона є необхідним гарантом якісної підготовки студентів до подальшої самостійної діяльності. Фольклорна практика не тільки значно розширює світогляд, не лише допомагає практично закріпити теоретичні знання, отримані на лекційних заняттях, а й закладає міцні підвалини для глибокого розуміння національної культури, її місця серед інших культур і застосування набутого досвіду в майбутній власній педагогічній діяльності.

Мета фольклорної практики – вироблення у студентів навичок збору і запису народної творчості, надання студентам можливості почути автентичний фольклор у природному середовищі його побутування, застосування й закріплення на практиці здобутих теоретичних знань. Цей вид практики ставить такі завдання: поглиблювати і розширювати знання студентів з українського музичного

фольклору; відроджувати народні традиції та обряди в різних куточках своєї країни та регіону; прищеплювати навички збирання та фіксації фольклору; пробуджувати глибокий інтерес до історії народу, його культури, побуту, впливати на розвиток естетичних, національних, гуманістичних якостей майбутнього вчителя музики; нагромаджувати фольклорний музичний репертуар для подальшої роботи з дітьми.

Успішному здійсненню фольклорної експедиції повинна передувати теоретична підготовка студентів, складовими якої є: визначення мети і завдань експедиції; ознайомлення з методикою праці народних виконавців; ознайомлення з історико-етнографічними особливостями регіону; здійснення інструктажу щодо користування звукозаписувальною апаратурою. Важливо пам'ятати, що збирач повинен добре знати народні пісні, обряди, володіти технікою проведення бесіди – бути практично і теоретично підготовленим настільки, аби не залишити поза увагою етнографічні, музично-виконавські деталі. Збирання і фіксація наспівів на касету є найпершим і найважливішим завданням фольклористики, адже народну музику можна засвоювати на слух, проте не можна на слух її досліджувати.

Методика збирацької роботи студента-практиканта включає: пошук інформанта, запис матеріалу на аудіо-, відеоносії (магнітофон, диктофон); ведення польового зошита

Фольклорна практика повинна проводитися у таких напрямках.

Усна народна творчість: а) календарно-обрядова поезія, музичний фольклор; б) загадки, прислів'я, приказки; в) народна драма; г) народні пісні за жанрами; д) казки, легенди, перекази.

Матеріальна культура народу. Народне декоративне мистецтво: а) декоративні розписи; б) вишивка; в) кераміка; г) ткацтво; д) різьба; ж) килимарство.

Традиції певного регіону: а) історія села, міста; б) народна медицина, етика.

Завершення практики – це заходи, які проводяться в навчальному закладі на початку навчального року за її результатами. Головним підсумком фольклорної практики є підготовка і здача всіх записаних і якісно оформлених матеріалів, тобто готується творчий звіт або оформлюється творча робота. Звіти можуть проходити у різних формах: це конференції, на яких учасники виступають з доповідями, де може йти мова про побутування окремих жанрів фольклору в сучасних умовах; доповіді про талановитих виконавців або ж збирачів фольклору, проекти відображення місцевої історії і побуту в фольклорі тощо. Ефективною формою звіту може бути проведення концерту з відображенням (ілюстрацією) зібраного фольклорного матеріалу. Готуючись до звіту про виконання фольклорної практики, студенти збирають та систематизують музичний та народознавчий матеріал свого регіону; самостійно вивчають першоджерела; розробляють сценарії на основі подільської звичаєвості для різних вікових груп школярів; організують круглі столи, проводять зустрічі з подільськими збирачами та виконавцями музичного фольклору тощо.

Головним здобутком фольклорної пошукової практики є те, що зібраний, систематизований музичний та народознавчий матеріал майбутні вчителі використовують у своїй практичній педагогічній та художньо-творчій діяльності. Адже майбутні вчителі музики ще й педагогічні організатори дозвілля школярів, фольклористи-просвітителі, які не лише повинні теоретично знати народну творчість, але й уміти прищепити своїм вихованцям любов до рідної культури, сформувані у них національну свідомість, виховувати гуманістичні якості особистості тощо.

Грунтовні знання у галузі українського музичного фольклору, здобутки з фольклорної практики та продуктивне його використання відбувається впродовж усього навчання майбутнього вчителя музики. Починаючи з 3-го курсу, студенти організують і проводять виховні заходи з використанням українського музичного фольклору. На основі теоретичних знань і набутих навичок виховної роботи майбутні вчителі музики моделюють виховні прийоми, що вимагає від студента самостійності, ініціативності, творчості. На цьому етапі поєднуються теоретичні і практичні знання, вміння створювати власні „виховні продукти”, реалізовуватися у художньо-творчій діяльності (участь у творчих студентських колективах), у науково-дослідницькій діяльності (реферати, курсові роботи, мистецькі проекти). З 5-го курсу студенти продовжують накопичувати досвід виховної роботи у проведених виховних заходах, керівництві хором та іншими колективами. Передбачається і здійснення науково-дослідницької роботи (написання дипломного проекту, участь у наукових конференціях), створення художньо-творчих дитячих колективів. 5 і 6-й курси характеризуються самостійним вибором чи створенням проектів у ході переддипломної педагогічної практики, організації та проведенні пошуково-дослідницької роботи (фольклорні експедиції, екскурсії); створенням дитячих колективів (фольклорних, хорових, хореографічних ансамблів тощо).

Певні напрацювання фольклорної практики (на 3-му курсі) стали підґрунтям для самостійного вибору студентами в оформленні результатів своїх досліджень виконанням курсової роботи на 4-му курсі. Серед тем – „Новорічні обрядодіяння на Поділлі та їх використання у сучасній школі”, „Тематичні групи колискових пісень та їх ціннісна характеристика”, „Великодні свята, обряди та пісні цього періоду”. Представлені роботи є ґрунтовними дослідженнями, що мають значення для розвитку

фольклору й етнографії Поділля. Для прикладу наводимо знахідку студента факультету мистецтв щодо української народної пісні „Летіла зозуля”. Традиційно вона класифікується як лірична, в ній оспівується туга молодої дівчини за домом. Андрій С. проходив фольклорну практику в селі Пилява Старосинявського району (де колись проходили битви з турками) і записав цю ж пісню, але з іншим літературним змістом (перші куплети), який дає підставу класифікувати пісню в ряд історичних пісень: „Налетіли турки, турки-яничари, забрали дівчину від рідної мами”. Отже, стає зрозумілим, чому дівчина просить матір передати їй горобчиком кусінчик хліба з батьківщини – вона знаходиться у неволі. Можемо стверджувати, що така знахідка носить дослідницько-науковий характер.

Зібраний та вивчений український фолькор є фундаментом для підготовки студентів до педагогічної практики (пробні показові заняття в дошкільному закладі, пробні уроки і позакласні заняття в школі – 3-4 курси). Важливим початком цієї діяльності стали теоретичні розробки фрагментів занять з використанням фольклорних творів (наприклад, дитячого). Для цього проводиться моделювання навчально-виховних методів і прийомів, які було б найкраще використати з учнями того чи іншого віку відповідно до мети і завдань уроку. Наприклад, для дітей 4-річного віку доцільними є тема „Дитячий фольклор” і малі жанри дитячого фольклору; „Пісні до казок” включали до заняття для старших дошкільнят, де діти могли б розігравати фрагменти з народних казок – „Півник та Котик” або „Коза-Дерева”. Неодмінною частиною вистави була пісня, яку виконували казкові герої. Готуючи план уроку в школі (1 клас), студенти створювали і презентували для використання іншими власні освітні продукти – таблиці з класифікацією жанрів дитячого фольклору, зібраний фольклорний матеріал весняного циклу, таблиці тематичних груп колісанок тощо. Обговорюючи проекти (плани-конспекти уроків), студенти мають можливість дискутувати щодо доцільності і важливості власних робіт, у яких вони пропонували різні варіанти розучування фольклорних пісень. Студенти готують кілька планів-моделей одного й того ж уроку, аналізуючи при цьому їх ефективність для оволодіння учнями темою і з точки зору розвитку їхньої творчості. Розробки кращих занять обговорюються у групі і використовуються в педагогічній практиці.

Дієвими та ефективними формами використання пошукового фольклорного матеріалу є розробка та проведення музичних лекторіїв, тематичних заходів, певних обрядів, які побутують на Поділлі. Так, наприклад, проведенню літературно-музичної композиції на тему „Балада – сестра пісні” передувала значна підготовча робота: пошук матеріалу про балади, розробка творчих завдань самими учасниками, підготовка декорацій, вивчення та постановка обрядів. У ході заходу гості залучались до дій, ставали активними учасниками, а отже, нівелювалися ролі учасників і глядачів свята. У хід було включено ряд творчих завдань, які актуалізували знання учасників з різних предметів (фахових та гуманітарних), наприклад: у яких літературних творах ви зустрічали названі вище балади? (відповідь – М. Вовчок „Майська ніч” або „Утоплена”, Л. Костенко „Маруся Чурай” тощо).

З метою залучення студентів до творчо-пошукової роботи у вивченні культури козацької держави (1648-1781р.р.) студенти залучалися до організації і проведення музичного лекторію – „Історичні народні пісні та думи в житті українського народу”. Усі матеріали, що стосувалися історії цього періоду, кобзарського мистецтва, кобзарських братств на Поділлі тощо, студенти відшуковували самостійно. Пошук історичної інформації, музичного фольклорного матеріалу здійснювали усі студенти другого курсу групи МП-21. Наприклад, Олександр Р. працював з архівними документами про історію містечка Лєгичів (на Поділлі), де жив і боровся відомий народний ватажок Устим Кармалюк і зробив доповідь з демонстрацією слайдів – документів села і його вихідців. Інший працював з книгами приходського священика у обласному архіві, з чого виявилось, що обставини змушували Кармалюка міняти прізвиська, разом і зовнішність. За документами він називався то Василем Гавриленком, то Павлом Богдановим, то Головатим. Інший студент, Олексій Р. зробив слайд-шоу: на фоні картин художників, які відобразили період козацтва, та власних фото з Кам'янець-Подільської фортеці (у якій перебував Устим), юнак зробив фонограму українських народних пісень, що розкрили події того часу.

Такі форми використання українського фольклору на відміну від традиційного викладу зібраного матеріалу у галузі музичного фольклору забезпечує оволодіння його змістом на високому рівні творчої активності студентів, коли зовнішня інформація органічно збігається з внутрішньою рушійною силою особистості, її художніми орієнтаціями. Під час самостійно змодельованого дійства, учасники мають можливість реалізувати свої музичні, театральні здібності, перевірити комунікативні навички, отримати досвід фольклорної та пошуково-дослідницької діяльності.

Для проведення такої роботи вчитель музики повинен отримати не лише фундаментальну психолого-педагогічну, методичну та спеціальну підготовку, але й мати високий рівень фольклорних знань, умінь, навичок, які дозволять йому успішно розв'язувати навчально-виховні завдання: проводити свята, розробляти сценарії на основі фольклорного матеріалу, вести гурткову музично-фольклористичну роботу, активізувати самостійну творчу діяльність вихованців тощо.

Висновки... Отже, вивчення українського музичного фольклору, включення студентів у пошукову фольклорну діяльність через відтворення обрядодійств з емоційним переживанням обрядів, звичаїв дозволить сучасним молодим людям не лише пізнати традиції та побут пращів, але і робити певні висновки щодо своїх моральних та культурних принципів. Організація дослідницько-фольклорної діяльності майбутніх вчителів музики дає можливість поєднати їх особистісні та професійні інтереси, навчальну та самостійну роботу; впливати на емоційні почуття особистості, породжуючи ціннісні уявлення про навколишній світ; усвідомлювати виховний потенціал українського музичного фольклору; розвивати та реалізовувати особистісні творчі якості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Отич О. Українське народне мистецтво у формуванні ідеалу особистості майбутнього педагога / О. Отич // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 5. – С. 55.
2. Зязюн І. Пріоритетні принципи дидактики сучасної професійної освіти / І. Зязюн // Науковий вісник Миколаївського держ. пед ін-ту. Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Миколаїв: МДПУ, 2001. – Вип. IV. – С. 11–21.

Анотація

Г.В.Яківчук

Фольклорно-исследовательская деятельность будущего учителя музыки

В статье рассматривается проблема фольклорно-исследовательской практики в учебно-воспитательном процессе будущего учителя музыки. Делается акцент на использовании украинского фольклора в разных видах деятельности будущего учителя музыки.

Ключевые слова: фольклорно-исследовательская деятельность, будущий учитель музыки, украинский музыкальный фольклор.

Summary

H.V.Yakivchuk

Folklore-Research Activity of the Future Teacher of Music

The problem of folklore-research practice in the educational process of the future teacher of music has been studied in the article. The usage of Ukrainian folklore in different spheres of activity of the future teacher of music has been accentuated.

Key words: folklore-research activity, future teacher of music, Ukrainian music folklore.

Дата надходження статті:

„17” березня 2011 р.

УДК 376.1:613.955(045)

Т.АНДРУЩИШИНА,
аспірантка, викладач
(м.Городок)

Статеве виховання дітей з обмеженими можливостями. Християнський погляд

В статті розкрито сутність статевого виховання людей з особливими потребами. Представлені умови християнського підходу до виховання цнотливості.

Ключові слова: статеве виховання, люди з особливими потребами, християнське виховання, цнотливість.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сім'я є найкращим і незамінним середовищем виховання. У ньому людина як особистість пізнає себе та інших, отримує можливість усестороннього розвитку та справжньої любові. Через народження дитини і через особливі зв'язки з нею, які випливають з самого факту народження, батьки стають для дитини людьми значущими, першими вихователями і надзвичайно впливовими провідниками [15, с.273]. Тому дуже важливо, щоб дитина від початку свого існування відчувала себе прийнятою батьками, щоб могла бути впевненою, що її люблять за те, що вона є, а не за те, якою вона є. Тут особливу увагу слід звернути на дітей з особливими потребами, які часто через свої фізичні чи психічні недоліки залишаються позбавленими того, чого найбільше потребують. Визнання і пошана гідності кожної людини лежить в основі правдивої любові і виховання. Йоан Павло II неодноразово наголошував на незаперечній цінності кожної людини та на важливості ролі батьків, які повинні „огорнути дитину особливою турботою, розвиваючи глибоку повагу до її особистої гідності та з пошаною і великодушністю служити її правам. Це стосується кожної дитини, але особливо важливим воно стає стосовно малої дитини, яка вимагає повної опіки, стосовно хворої дитини, що страждає чи розумово відсталої” [9]. Прийняття правди про гідність людини, що випливає з факту створення її на образ Божий, відкриває нас на прийняття іншої людини такою, якою вона є, а також на формування відповідного ставлення [8, с.922–931] до людей з обмеженими можливостями. Основою нашої поведінки стосовно іншої людини завжди повинна бути незмінна правда про те, що: „Прихід людини на світ підкоряється не тільки законам біології, але